

NÆM2008-133

Broksø

KUAS nr. 2008-7.24.02/NÆM-0012

NÆM 2008:133 forundersøgelse ved Broksø Hgd.; etablering af sø på 7000 m²

Broksø Herlufmagle sogn, Præstø Amt, Tybjerg Herred, 05.07.05

KUAS j.nr.

Beretning for overvågning ved etablering af sø i Birkemosen, Broksø Gods.

Af stud.mag. Andreas Nymark Jensen

6-7/8 2008

Abstract

Ved overvågningen blev det konstateret, at der på samtlige de aktuelle 7000 m² har været gravet smuld/tørv, hvorved hele tørvelaget er gravet væk, og eventuelle rester kraftigt omrodet. Da der således ikke mere findes et kulturbærende lag (tørven), indstilledes overvågningen.

Undersøgelsens forhistorie

I forbindelse med et naturgenopretningsprojekt under ledelse af Skov- og Naturstyrelsen, skal der etableres en 7000 m² sø i den nuværende Birkemose, på ejendommen matr. nr. 1a, Broksø Hgd. Herlufmagle.

Da søen ønskes placeret midt i et potentielt mesolitisk område – i relativ nærhed til bl.a. Holmegård Mose – vurderedes det nødvendigt at overvåge afrømning og opgravning.

Administrative data

Overvågningen blev fortaget i henhold til museumsloven § 27

Af særlig korrespondance for sagen kan fremhæves: Brev af d. 27/6-2008. Fra Bo Kiersgaard (Næstved Kommune) til Tom Nielsen (Skov- og Naturstyrelsen): Landzonetilladelse: Brev af d. 8/7-2008. Fra Susanne Outzen (Næm) til T. Malm (Kuas): Budget for arkæologisk forundersøgelse.

Broksø Gods var bygherre.

Skov- og Naturstyrelsen, Storstrøm/ Falsters Statsskovdistrikt var konsulent og finansierede undersøgelsen.

Undersøgelsen startede d. 6/8-2008 og blev afsluttet d. 7/8-2008.

Næstved Museum er ansvarlig for den arkæologiske undersøgelse og oldsager samt dokumentation opbevares her.

Topografi, terræn og undergrund

Det aktuelle område i Birkemosen var siv dækket, og mindre sø/vandspejl stod i vestlige side. Som følge af smuld-/tørvegravning var arealet ca. ½ meter lavere end marken umiddelbart mod øst (Broksø Fang). Mod nord løber "Svenske-vejen" øst-vest (ca. 1 meter påfyldt markvej på gammel mose).

Selve det opgravede materiale ved etablering af søen, som tog udgangspunkt i den allerede tilstedeværende lille sø/vandspejl mod vest, bestod (de 2 dage overvågningen påstod) af mest gytje med mange små skaller, blåler, og en meget lille smule tørv med rødder fra siv. (Approksimativ hhv. 90%, 9%, under 1%).

Ingen sten opserveredes.

Målesystem

Der blev ikke anvendt målesystem ved overvågningen

Øvrige data

Overvågningen startede d. 6/8-2008 og blev afsluttet d. 7/8-2008.

Overvågningen blev varetaget af stud. mag. Andreas Nymark Jensen. Fra Skov- og Naturstyrelsen var konsulent Tom Nielsen.

D. 7/8-2008 blev det oplyst af konsulent Tom Nielsen, at hele det aktuelle område tidligere er totalt tørvegravet, og derfor ikke mere indeholder et kulturbærende lag. Var dette blevet meddelt museet tidligere, havde der ikke været basis for overvågning.

Entreprenør var Ølsegård Miljøudgravning A/S

Udgravningsmetode

Museet ønskede at starte med afrømning af tørvelaget. Dette kunne af praktiske/sikkerhedsmæssige årsager ikke lade sig gøre iflg. entreprenøren.

På grund af mosens komposition/struktur kunne gravemaskinen ikke arbejde uden hele tiden at stå på såkaldte "madrasser" af svære træplanker. Denne risiko for nedsynkning medførte entreprenørens metode med at grave direkte i bund og læsse i én stor bunke. Samlet bevirkede dette at overskueligheden af det opgravede materiale ikke var optimal.

Undersøgelsens resultater

Der blev forsøgsvist taget nogle fundprøver, som dog alle senere blev kasseret.

Disse var hhv.: 1 større og 3 mindre stykker træ (ikke tildannet), en lille mosepatineret dyrekogle (arm- eller benkogle fra mindre dyr), et stykke drænrør, skaller.

Det blev klarlagt at hele området som opgraves til sø i Birkemosen, ("mellem søen og Svenskevejen") allerede tidlige - 2. Verdenskrig eller før - har været opgravet til enten flis/spagnum ned i ca. ½ meter ("i ejerens bedstefars tid"), og/eller smuld/tørvtør ned i ca. 70cm. eller efter terræn til Holmegårds Glasværk.

Generelt blev den sidste ½ meter af tørvelaget ikke gravet op, da den som regel var blandet med underliggende sand, og derfor ikke kunne brænde så godt.

Alle 7000 m² af den kommende sø skal have et lag påfyld efter smuld/tørvegravning.

Alt i alt vurderes det, at der intet rester af kulturbærende lag på aktuelle areal.

Fremtidigt arbejde på stedet

Det opgravede materiale fra Birkemosen vil blive kørt på som påfyld på den tilstødende mark mod vest – Broksø Fang. Denne mark ligger ca. ½ meter højere i terrænet. Pga. det opgravede materiales struktur, kan det ikke umiddelbart påføres ovenpå den nuværende markflade. Denne mark (Broksø Fang) skal først have overjorden rømmet af, hvorefter materialet fra mosen køres på. Derefter ligges overjorden tilbage.

Eftersom det ikke tyder på, at der tidligere har været så gennemgribende forstyrrelser af Broksø Fang som af Birkemosen, må det vurderes at chancerne for at støde på relativt uforstyrrede kulturlag her er bedre.

Da der i skrivende stund (8/8-2008) står en endnu ikke høstet afgrøde på Broksø Fang, kan afrømning af jorden ikke påbegyndes før om ca. 3 uger.

Såvel entreprenørfirma som konsulent Tom Nielsen er indforstået med at give besked så snart denne afrømning af Broksø Fang påbegyndes.

Næstved Museum 6-7/8 2008

Stud.mag. Andreas Nymark Jensen
